

УДК 378.016:81'243(410)

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ. ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Козаченко І.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті схарактеризовано особливості системи підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії. Визначено позитивний британський досвід та шляхи впровадження цього досвіду у систему підготовки майбутніх педагогічних кадрів в Україні. Розкрито суть поняття «система». Досліджено основні механізми та інструментарій для впровадження нових стратегій у життя на різних рівнях.

Ключові слова: система підготовки; вчитель іноземних мов; Велика Британія; зміст професійної підготовки; вищі навчальні заклади.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси в системі сучасної освіти в Україні сприяють посиленню уваги до рівня підготовки педагогічних кадрів. Особливо гостро це питання постає в системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які повинні творчо мислити, працювати із суспільством та в суспільстві, сприяти мобільності його членів і їх співпраці із країнами Європи, здійснювати міжкультурну комунікацію як засіб розуміння ментальної своєрідності різних народів і формування поваги до них, поєднувати обізнаність про різноманітність культур студентів з різних країн, ефективно співпрацювати із закладами педагогічної освіти та іншими партнерами. Сьогодні вищі навчальні заклади повинні створити сприятливі умови для вивчення іноземних мов як мов міжнародного спілкування

з метою досягнення випускниками рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (лист Міністерства освіти і науки України № 1/3-120 від 11.03.2015 р.).

Аналіз останніх досліджень. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців з іноземних мов у Великій Британії є багатовимірним та різноаспектним. Такі українські вчені як О. Леонтєва, А. Парінов, А. Сбруева, Н. Яцишин, В. Базуріна, Ю. Кіщенко досліджували історію та сучасні трансформаційні зміни в системі педагогічної освіти; реформування вищої педагогічної освіти в Англії; професійну педагогічну підготовку вчителів у Великій Британії; підготовку і перепідготовку вчителів іноземних мов Великої Британії, формування педагогічної майстерності вчителів в Англії й Уельсі.

У зарубіжній науковій літературі проблема підготовки майбутніх учителів іноземних мов висвітлена у працях А. Buabeng, В. Campos, С. Green Grummer, D. Kallos, J. Stephenson та ін. До скарбниці передової вітчизняної теорії і практики увійшли філософсько-педагогічні, теоретичні й методичні ідеї, концепції, міркування чисельних представників педагогіки Великої Британії, таких як Т. Atkinson, М. Brius, М. Hawley, S. Kheiword, S. Maklafin, S. Maklor, A. Mur, Dg. Sait, Y. Tejlor.

Завдання дослідження:

1. Розглянути і розкрити особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії.

2. Подати позитивний британський досвід, що може бути використаний в Україні.

Виклад основного матеріалу. Становлення освіти Великої Британії відбувалось відповідно до особливостей діяльності соціально-політичних інституцій держави та отримання англійської мови статусу державної. Основи професійної підготовки учителів іноземної мови змінювалися в контексті підвищення соціальних цінностей розвитку суспільства, поширення інтеграційних процесів, формування позитивного досвіду щодо синтезу класичного та інноваційного підходів до підготовки, зміни функцій підготовки.

Система вищої освіти Великої Британії – одна з найстаріших в Європі. Оксфордський і Кембріджський університети функціонують з початку XIII століття. Проте до початку XX століття ця система була представлена десятком університетів з дуже невеликою кількістю студентів. У XX ст. були відкриті близько 30 університетів і майже 800 ВНЗ інших типів (коледжів і технологічних інститутів, політехнічних інститутів, педагогічних коледжів, що діють і нині) із платним навчанням [1, с. 217].

У документі, підготовленому Міністерством освіти Англії в 2002 році «Мови для всіх: мови для життя» визначаються основні стратегічні цілі мовної політики держави:

- підвищення рівня викладання і вивчення іноземних мов, що передбачає, зокрема, забезпечення можливостей і умов для електронного навчання;

- упровадження системи визначення і заохочення до знання мов фахівцями у різних галузях культури;

- збільшення кількості людей, що вивчають мови у вищій школі і подальшій освіті через стимулювання потреб користування мовами, розвиток віртуальних мовних спільнот та заохочення роботодавців до підтримки мовної освіти [2].

У документі також пропонується механізми та інструментарій для впровадження нових стратегій у житті на різних рівнях:

- інтеграція мовної освіти в шкільні програми з раннього віку та відведення вивченню сучасних мов ключової позиції в середній школі;

- посилення ролі мовних коледжів (Specialists Language Colleges) та збільшення їх кількості;

- підвищення якості та різноманітності навчальних матеріалів у режимі он-лайн, поширення співпраці з іншими країнами в галузі мов-

ної освіти, утворення віртуальних мовних спільнот по всій країні;

- розробка нових програм професійної підготовки вчителів іноземних мов [3, с. 409-546].

Учителі іноземних мов мають можливість користуватися службою «Curriculum Online», яка забезпечує доступ до якісних електронних матеріалів з урахуванням міжкультурних зв'язків і стимулює розробку навчальних матеріалів викладачами і студентами.

Зазначені вище дескриптори програми «Мови для всіх: Мови для життя» доводять, що професійна підготовка вчителів іноземних мов має стратегічне значення для підготовки освітньої системи країни до змін у сфері мов і культур. Діяльність викладачів іноземних мов спрямована на те, щоб допомогти студентам зрозуміти навколишній світ, спілкуватися через лінгвістичні та культурні кордони і грати активну роль на багатьох рівнях у міжнародному контексті.

У системі педагогічної освіти Великої Британії надзвичайно важливу роль відіграє Агенція з підготовки вчителів, основними функціями якої є створення закладів педагогічної освіти, фінансування програм підготовки, сприяння підвищенню престижу педагогічної професії, здійснення дослідницької роботи, спрямованої на вдосконалення системи підготовки педагогів. У країні існує два основні варіанти підготовки вчителів. Перший – навчання у чотирирічних багатопрофільних коледжах, яке завершується присудженням ступеня бакалавра педагогіки чи мистецтв (передбачається вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу). Другий – трирічне навчання в університеті на здобуття ступеня бакалавра (для майбутніх учителів англійської мови – на спеціальностях англійська мова та література тощо) та проходження однорічного курсу професійно-педагогічної підготовки в школах чи інститутах педагогіки при університетах. Незважаючи на критику багатьма вченими поверховості однорічної підготовки, спричиненої обмеженістю в часі, цей варіант отримання кваліфікації вчителя є поширеним [4, с. 138].

В останнє десятиріччя в Євросоюзі спостерігається зростання ролі французької, німецької, італійської та іспанської мов, що спонукає британців активно їх вивчати.

У Великій Британії сформувалася певна структура закладів, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів, а саме:

- чотирирічні інститути і коледжі вищої освіти (Institutes and Colleges of Higher Education);

- однорічні інститути педагогіки при університетах (Institutes of Education of Universities),

- дворічні факультети педагогіки при політехнічних інститутах (Polytechnic Departments of Education);

- чотирирічні школи сценічного мистецтва (Central Schools of Speech and Drama);

- дворічні технічні коледжі (Colleges of Education Technical).

Зміст курсу базової підготовки вчителів іноземної мови складається з циклу психолого-педагогічних дисциплін, спеціально-предметної підготовки та педагогічної практики. Навчальні програми циклу психолого-педагогічних дисциплін складаються з таких навчальних предметів

як педагогіка, історія та психологія освіти, теорія навчальної діяльності, методика викладання іноземної мови, сучасні освітні технології, організація навчального процесу, психолого-педагогічні спецкурси. Спеціально-предметна підготовка включає дисципліни: сучасні лінгвістичні науки, іноземні мови (німецька, французька, іспанська), стилістика, порівняльна типологія [6, с. 430].

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови в університетах Великої Британії відбувається за трицикловою системою: бакалаврат, магістратура й аспірантура. На рівні бакалаврату основна увага зосереджена на загальній соціально-гуманітарній підготовці і вивченні фахово-орієнтованих дисциплін. В усіх циклах велику цінність має практична підготовка студентів (їй відведено близько третини навчального часу). В університетах Великої Британії домінують стаціонарна та дистанційна форми навчання. Графік навчальних занять формується з урахуванням індивідуальної навчальної програми підготовки студента. Дистанційне навчання потужно підкріплене системою пакетів навчально-методичних завдань, які скеровують студента в потрібне русло подальшої діяльності. Інтенсивно застосовують активні методи навчання. Такі методи забезпечують моделювання професійних ситуацій, формування вмій і навичок вирішення задач, розвивають креативне мислення [7, с. 12-17].

Після закінчення університетського курсу професійної підготовки випускники отримують кваліфікацію на рівні бакалавра, диплом або сертифікат у галузі освіти. У разі проходження підготовки на базі школи надається статус кваліфікованого вчителя (Qualified Teacher Status).

Деякі британські вищі заклади освіти також включають до професійної підготовки вчителів іноземних мов аспекти інтеркультурної або соціокультурної педагогіки. Навчання за кордоном є невід'ємною частиною професійної підготовки британських студентів, зазвичай у рамках проєктів «Foreign Language Assistant».

Поточний і підсумковий контроль якості професійної підготовки вчителів іноземних мов у Великій Британії здійснюється із залученням стандартів, розроблених агенцією педагогічної освіти.

Університети Великої Британії широко впроваджують дистанційну форму навчання, навчальний процес забезпечують комп'ютерними програмами та інтернет-ресурсами. Англійська модель організації практики майбутніх учителів іноземної мови вирізняється наявністю ознайомлюваної практики, що починається з перших днів навчання студентів. Практика студентів складається з серійної практики – без відриву від процесу навчання тривалістю від 1 до 6 днів; блок-практики – у школі з відривом від процесу навчання. Це дає можливість майбутнім учителям аналізувати навчально-виховний процес та брати активну участь у його організації.

Практика майбутніх студентів-педагогів має такі різновиди: пасивна – вивчення роботи різних освітніх установ, загальне ознайомлення з навчальним процесом, методами проведення виховної роботи; активна – тісний зв'язок мето-

дики викладання дисципліни з навчальним планом школи; безпосередня навчально-виховна робота.

Практичний компонент навчання – педагогічна практика – розрахований на довгостроковий тренінг у школах Великої Британії та за кордоном так, що студенти-старшокурсники повинні провести дві третини навчального часу у двох різних школах, працюючи у класах різних етапів навчання. Під час педагогічної практики студенти співпрацюють з учителями-менторами, які також залучаються до планування програм підготовки майбутніх учителів. Це свідчить про особливо тісну партнерську співпрацю викладачів базових шкіл і вищих навчальних закладів освіти Великої Британії [11, с. 234].

Підготовка вчителів англійської мови у Великій Британії відбувається за двома напрямками – навчання мови як рідної, і як іноземної. Методична підготовка майбутніх учителів побудована з урахуванням Національного навчального плану з англійської мови, інновацій у педагогіці і психології та спрямована на розвиток у студентів мовленнєвих умінь (аудіювання, говоріння, читання та письма).

Програма підготовки з англійської мови як рідної розроблена з урахуванням вимог Національного навчального плану, передбачає оволодіння технологією навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання та письма. Відповідно до вікових особливостей студентів основна увага у підготовці вчителів приділяється методиці навчання читанню. Під час педагогічної практики кожен студент індивідуально працює з окремими учнями й групою учнів, розвиваючи чи оцінюючи їхні уміння читати. У підготовці вчителів англійської мови до роботи в середній школі велике значення надається вивченню літератури. Професійно-методична підготовка в деяких університетах включає ще й додатковий курс методики навчання театрального мистецтва, який навчає студентів використовувати імпровізацію, драматизацію, рольові ігри у професійній діяльності. Ще один вибірковий курс – засоби масової інформації, який знайомить майбутніх учителів з можливостями застосування засобів масової інформації у викладанні англійської мови, а також навчає студентів критично аналізувати та ефективно використовувати матеріали засобів масової інформації [11, с. 234].

Значна увага в програмах приділяється реалізації індивідуального та диференційованого підходів. Це стосується, передусім, навчання здібних учнів, а також дітей з особливими потребами. Основними формами організації навчання залишаються традиційні для британської вищої школи лекції, семінари, тьюторські заняття. Поширені групові види роботи, обговорення, дискусії, методичні презентації, мікрорекламання, планування уявних уроків, аналіз відеозаписів уроків учителів та стажистів тощо [5, с. 103].

Вищі навчальні заклади Великої Британії також готують учителів французької, німецької, італійської, російської, іспанської, арабської та китайської мов.

Найбільш поширені мови – французька та німецька. Майже всі університети та коледжі

готують учителів цих мов, а спеціалістів з арабської та китайської мов готують лише в Лондонському університеті.

На основі аналізу соціальної та педагогічної літератури встановлено, що позитивний досвід підготовки вчителів іноземних мов у Великій Британії може бути використаний в Україні у вигляді таких реформаторських змін: посилення уваги до відбору вступників на педагогічні спеціальності з використанням тесту на професійну придатність, уведення ознайомчої педагогічної практики в перші тижні навчання майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі; збільшення обсягу самостійної роботи студентів, розширення можливості вибору студентами навчальних предметів за інтересами, продовження терміну проходження педагогічної практики за рахунок скорочення часу для теоретичної підготовки та шляхом інтеграції окремих навчальних курсів; запровадження навчального стажування студентів у країнах, мова яких вивчається; підви-

щення кваліфікації педагогів-практиків з інноваційною спрямованістю; запровадження системи, при якій усі вищі навчальні заклади України будуть державними, створення гнучкої системи курсів післядипломного навчання, що стане для майбутніх учителів ефективним стимулом до підвищення фахового рівня. Одним із напрямів удосконалення української освітньої системи виступає європеїзація мовної освіти й надання статусу пріоритетної галузі професійної освіти майбутнього вчителя іноземних мов.

Висновки. Проаналізувавши систему підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії, можна зробити висновок, що позитивний британський досвід може бути використаний у системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні. Аналіз наукової літератури засвідчує, що це сприятиме підвищенню рівня розвитку навчально-виховного процесу і здійсненню міжкультурної комунікації України.

Список літератури:

1. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Базуріна Валентина Михайлівна. – Житомир, 2006. – 217 с.
2. Документ «Мова для всіх. Мови для життя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dfes.gov.uk/eudsr. – Назва з екрана.
3. Bello T. Improving ESL learners writing skills / T. Bello. – Washington : National Clearinghouse for ESL Literacy Education, 1997. – P. 409–546.
4. Brown H. D. Principles of English Learning and Teaching / H. D. Brown. – Englewood Cliffs : Education Foundation, 2006. – 138 p.
5. Brunner. J. J. Toward a Theory of Institution Cambridge / J. J. Brunner. – Cambridge : Cambridge U P, 2010. – 103 p.
6. Бельмаз Я. М. Професійний розвиток викладачів вищої школи у Великій Британії та США : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Бельмаз Ярослава Миколаївна ; Горл. держ. пед. ін-т інозем. мов. – Горлівка, 2010. – 430 с.
7. Бобрицька В. І. Педагогічні умови застосування технології «case-study» у вищих навчальних закладах Великої Британії / В. І. Бобрицька // Вісник Черкаського національного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2012. – № 15 (228). – С. 12–17.
8. Boreham N. A theory of collective competence : challenging neo-liberal individualisation of performance at work / N. A. Boreham // British Journal of Educational Studies. – 2004. – № 52 (1). – P. 5–17.
9. Moon J. A. Learning journals / J. Moon // A handbook for academic students and professional development. – London, 2006. – 79 p.
10. Badri M. The social cognitive model of work satisfaction among teachers: Testing and validations / M. Badri, T. Elmourad, V. Ferrandino // International Journal of Education Research. – 2013. – Vol. 57. – P. 12–24.
11. Baker J. The English Language Teachers Handbook / J. Baker, H. Westrup. – London, 2003. – 234 p.

Козаченко І.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ. ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЙ ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье охарактеризованы особенности системы подготовки будущих учителей иностранных языков в Великобритании. Определен положительный британский опыт и пути внедрения этого опыта в систему подготовки будущих педагогических кадров в Украине. Раскрыта суть понятия «система». Исследованы основные механизмы и инструментарий для внедрения новых стратегий в жизнь на разных уровнях.

Ключевые слова: система подготовки, учитель иностранных языков, Великобритания, содержание профессиональной подготовки, высшие государственные заведения.

Kozachenko I.V.

Perejaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University
named after H. Skovoroda

TEACHER TRAINING OF FOREIGN LANGUAGES IN GREAT BRITAIN. POSITIVE EXPERIENCE FOR UKRAINE

Summary

In the article feature the system of preparation of future teachers of foreign languages in Great Britain are characterized. Positive Britannic experience and ways of introduction of this experience is in the system of training of future pedagogical department in Ukraine are defined. Essence of notion “system” is explained. Basic mechanisms and tool for Investigational basic mechanisms and tool for introduction of new strategies in life on different levels are researched.

Keywords: foreign languages, Great Britain, teachers of foreign languages, system of teacher training.